

que Lawrence era un mal escriptor en el sentit de mal estilista. Jordana era, indubtablement, un bon escriptor en aquest sentit; però el que entenem per «vida» no és la característica que considerariem rellevant en la seva obra. La perfecció d'estil és, en ell, la seva més gran virtut i el seu més gran defecte. No

voldria generalitzar en contraposar «estil» a «vitalitat» (ningú no pot negar que *Ulisses* és una obra vital i, a més, molt ben escrita), però Jordana, com a escriptor, no és «vital» en la mesura en què és «literari».

MARIA CAMPILLO

Notes sobre l'obra poètica de Sebastià Sánchez-Juan, per Albert Manent

Des de l'*Antologia general de la poesia catalana*, publicada el 1936 per Martí de Riquer, J. M. Miquel i Vergés i Joan Teixidor, només dues tries de caràcter històric l'han acollit dins llurs planes.¹ El buit que, en general, ha acompanyat Sebastià Sánchez-Juan des del 1939² —ningú no nega que el 1940 publicà l'obra *Régimen* i esdevingué funcionari de la censura franquista— ha fet cristallitzar un clixé sobre la seva obra i ha dut a crítics i historiadors a arraconar-lo en un purgatori o una mena de llimbs literaris.

Aquestes planes, a més d'una lectura crítica, tenen un cert propòsit de vindicació i d'alerta contra un oblit injust.³

Un avantguardista mimètic

El 1922, un desconegut David Cristià de divuit anys provocà un cert escàndol amb un full volander: «Segon manifest futurista català (contra l'extensió del tifisme en literatura)». El text, acompanyat de la fotografia de l'autor —un esperitat, quasi amb el pèl moixí de la primera comunió—, respon a l'actitud d'uns quants picapedrers literaris —renovadors o nostàlgics viucentistes— que es revoltaren contra el Noucentisme instal·lat. Ataca el «neoclassicisme encarcerat» dels «rimadors panxacontents» i defensa la llibertat creadora, sense enganyaments formals: «A la poesia no li cal el vers», s'exclama. I s'esbrava amb una sentència, tan pomposament

grollera com infantil i inofensiva: «obrim la boca per a gitar un gargall en aquest tifisme tan pudent de poetes amb minúscula i per a cridar uns mots subversius.»

Dòcil al vers salvatià «fem l'escamot dels soldats d'avantguarda», l'adolescent David Cristià, que aviat deixarà el pseudònim, ve a ésser una emanació de Joan Salvat-Papasseit. Aquest havia publicat el 1920 el primer manifest *Contra els poetes en minúscula*, crit de llibertat creadora i repudi del *stablishment* líric de l'època. Algunes circumstàncies personals expliquen la mútua devoció i unes «afinitats electives». Tots dos duen un cognom d'origen no català. Sánchez-Juan és mestís, de pare murcià i mare balear: «David Cristià» era el desig d'una puresa catalanesca. Tots dos són homes de suburbi: Salvat, de la Barceloneta; Sánchez-Juan, de Sants. El pare del primer feia de fogoner de vaixell, el del segon de guardaagulles. Ben aviat apren-gueren a jugar i a treballar alhora. La implacable *struggle for life* els dugué a la primera a convertir-se en «home de molts oficis»: Salvat, aprenent, guardaria fusta al moll... Sánchez-Juan va fer de barber, de taverner i de dependent d'una fàbrica de botons. També els emparenta una sensibilitat un punt malaltissa. En un, el mal fat d'una tuberculosi que va abatent el seu vitalisme fogós. En Sánchez-Juan predomina el róssec d'una adolescència no gaire madura que ben tost es mourà per una pruija frenètica d'afanys culturals, al capdall per integrar-se al món intel·lectual que havia blasmat.⁴

Amb el temps, Salvat, que no rebutja l'influx de Maragall, esdevé simplement cristià i Sánchez-Juan —com Junoy o Roig i Llop—, sempre més formal, s'acull al catolicisme i la

1. Fernando GUTIÉRREZ, *La poesia catalana. Contemporanis* (Barcelona 1947) i Jaume BOFILL i FERRO i Antoni COMAS, *Un segle de poesia catalana* (Barcelona 1968).

2. A l'antologia *L'amor* (Santiago de Xile 1942), l'anònim antologista (Joan Oliver) dona un poema de Sánchez-Juan, tot «matant-lo» amb una nota faceciosa, però expressiva d'una bel·ligerància: «Esperits superficials, recolzats en míseres raons d'ordre físic, neguen la mort d'aquest poeta.»

3. Amb motiu de la seva mort, vaig intentar una primera vindicació a *Sebastià Sánchez-Juan, poeta marginat*, «Serra d'Or» XVII (1975), p. 325.

4. Octavi SALTOR, *De l'epistolari de Salvat-Papasseit*, «Revista de Poesia», núms. 5-6 (1925), p. 216, escriu: «Ara Sánchez-Juan, esdevingut civílissim, conviu literàriament amb Josep Carner a la pàgina central de "La Veu de Catalunya" i hi publica magnífics sonets, on supera el seu *Fluid*. Dissortadament, però, Salvat ja no hi és, i no pot meravellar-se'n.»

conversió és confessada explícitament en els poemes.

El tímid deixeble de Salvat-Papasseit vivia, conta Xavier Benguerel,⁵ en una llar modesta: «Una casa de parets pintades a la calç, habitacions minúscules i fosques, enrajolat vermell, fogó de carbonet i gibrell de terrissa.» No traspuen, però, en aquest «revoltat» els signes anarcoides que marcaren el primer Salvat. L'exabrupte del manifest respon només a un mimetisme salvatià, no pas a una filosofia de la vida. I aviat deixarà la poesia imitativa i maquina per una lírica més sensible i acabarà per tenir l'escrúpol de «l'obra ben feta». El deixeble perllonga, doncs, una evolució latent en Salvat. Val a dir que la preocupació purista es tornarà en Sánchez-Juan una mena de deformació professional (no oblidem que fou un corrector excepcional), ja que es complagué a caçar nyaps lingüístics i a esmenar la plana de Carles Ribà.⁶ El *Segon manifest futurista català* fou, com ho endevinàvem, «una mena d'enredada d'en Salvat», ens confessà un dia Sánchez-Juan. Això li fomentà una aurèola: la d'una promesa de revolucionarisme. I Lluís Capdevila, des de «L'Esquella de la Torratxa», repicà les campanes a glòria laica. A part el parany salvatià, hi havia en el manifest, no pas una rebellia social o política, sinó un íntim clam de neoromanticisme.

Salvat, instigador paternal del pamflet, hi devia cuinar. En un epistolari coetani es preocupa de les reaccions negatives, reticents o del silenci que, en gran part, acompanyaren l'exabrupte del tendre David Cristià. «Lo d'en Sánchez-Juan —escriu— ja em sap més de greu. Però només un xic. Si ell vol considerar-ho un entrebanc, com que aquí el que s'aguanti ha d'ésser el que ell diu, un aparent fracàs val tant com un succés. Demés el Manifest, ell l'ha escrit contra els joves que tenen l'edat d'ell. I lo dit queda dit i no pot caure. El que pot caure és l'home, si el fracàs l'encongeix.»⁷ Per a Salvat, com per al governador Ponç Pilat, el seu deixeble ha de mantenir el punt: «*Quod scripsi, scripsi.*» El poeta per a ell no deixa d'ésser un torsimany i un heroi. D'altra banda, Salvat rebla la preocupació per la «fama» del seu epígon, un marginat com ell, comentari de les tertúlies literàries: «L'opinió que em mereix tota penya, i les de l'Ateneu no se n'escapen, vostè ja la coneix. De totes maneres, cal saber el que hi diuen i el que hi fan. Ja veu que em preocupa el que hagin fet silenci sobre en Sánchez-Juan. I no és que l'ignorin.»⁸

5. XAVIER BENGUEREL, *D'un manifest futurista a Salvat-Papasseit*, «Tele-estel», núm. 165 (1969), p. 34.

6. Cf. el pròleg de *Prismes* (Barcelona 1957), ps. 31 i 33.

7. SALTOR, *De l'epistolari...*, p. 216.

8. SALTOR, *loc. cit.*, p. 216.

«La Revista», de J. M. López-Picó, on mesos abans Sánchez-Juan havia estampat uns versos, ben escandits, d'adolescent enfebrat, però d'estirp tradicional, li perdonà elegantment la vida en una nota en lletra menuda: «El jove David Cristià, poeta d'avantguarda, no ha pogut resistir a la temptació de declarar en un manifest el que ell voldria que fos sin la poesia i els poetes. Després d'un seguit d'incoherències i de grolleries, el manifest acaba amb una fórmula relativament clara: "Pronitzem la Poesia nua, jove, lliure, que marxa i que vola i que neda i que fa rebequeries i que riu, que ama sense traves, sense noses, bandejant migraderes."»⁹ «"La Revista" espera ara els versos del poeta.»

Els «insolents» postulats teòrics de Sánchez-Juan cercaren aviat una praxi que seria el primer llibre: *Fluid*. Mentrestant participaria en l'aventura d'«Els Set Davant el Centaure», amb Dalí, Foix i Montanyà. Col·labora a «L'Àmic de les Arts» i és contertuli d'«El Ateuñillo», que anima el pintor uruguaià Rafael Barradas.¹⁰ Tots aquests contactes amb el *milieu* no l'eximeixen, al capdavant, d'ésser també «un fals avantgardista», com Foix qualificava Salvat-Papasseit. Però durant un temps durà el ròssec, a estones lluent, de l'Avantguarda, i esdevindrà el primer esqueix esponerós de l'arbre salvatià i, demés, el deixeble predilecte.

Fluid, una alquímia literària

Aquest llibre, publicat el 1924, és el començ de la història d'una passió literària. No tot hi és tributari de la imaginació i de l'es-tridència futurista, però és evident que Sánchez-Juan, com Marinetti, vol les «paraules en llibertat», alliberades del llast de la sintaxi i de la puntuació. I s'embadaleix amb una certa «aeropoèsia», juga amb el desgavell tipogràfic i dins els poemes fa *collages*, gargots, experiments inconnexos, i les sensacions més diverses entren en joc i el sobten, l'enarten o el fereixen. Amb justesa parlà Bofill i Ferro de «l'exaltació pirotècnica de les seves sensacions».¹¹ El poeta, futurista fidel, ret culte al so de les màquines modernes i imagina una moto «com una intenció de terratrèmol» i, talment un Goliat del cel, proclama: «Demà aterraré un univers d'aeroplans.» Un dels versos fa telegràficament: «impresió camió velocitat». «Jo canto i crido la vida», s'esplaiarà també amb èmfasi (vital o literari?). Però els batocs de la vida real només es poden endevinar, de tant en tant, en-

9. «La Revista», núms. CLXI i CLXII (1922), p. 146.

10. G. DÍAZ-PLAJA, *L'avantgardisme a Catalunya* (Barcelona 1932), p. 17.

11. BOFILL-COMAS, *Un segle...*, p. 805.

mig del boscatge bròfegament avantguardista. I quasi sempre vénen com un parèntesi: anècdota personal, reflex de l'ambient viscut:

«La mama era planxada
i el gas feia una claror blanca.»

Heus ací dos versos de poesia veritablement rasa, sense rerafons, en contrast amb l'artifici funambulesc, mig caricatura, mig desintegració surrealista, mig sentiment entelat, d'aquesta impressió plàstica:

«Un aspirant a nuvi
fa plorar el cor
i de les tintes precipitades broten
llores orquestrant
violins de cabells de dona.»

La futura poesia de Sánchez Juan s'abeurà en l'experiència de la vida senzilla, en l'assaig de fórmules arromançades i els expandiments neoromàntics que tenen per emblema, entre d'altres, el culte de la puresa i de la blancor («Oda a la castedat», poema a santa Teresina, i versos, a l'atzar, com «lliris amb el cor a la mà», «pètals de quartella», «neven mans de nena»).

Al llarg de *Fluid* descobrim una admiració per l'univers, pel *sol e l'alte stelle* i un desig d'acostar les dimensions còsmiques a la quotidianitat. Com en Salvat, les estrelles són un *leit-motiv* enjogassat o melangiós:

«Els muls beuen aigua d'estrelles
i se n'empassen de senceres.»

Les metàfores definitives, estellars, sense oripells, auguren per elles mateixes la perdurança de la poesia de Sánchez-Juan. De vegades tot el poema ho és, de metàfora. Per exemple, el *flash* de com es congria tot d'una i en un moment esclata una tempesta:

«Hom pressent la pluja
Parades d'objectes vells
Gemecs

Corredisses
Trontoll de vaixella
Il·luminació elèctrica de l'instant
Tremolen els arbres i les mans dels vells.»

Aquesta delicada tremolor final entronca amb l'esperit salvatià. Però Sánchez-Juan té, d'altra banda, més imaginació que Salvat, el qual era més amic de la fantasia. Sánchez-Juan sap recórrer amb aplom a l'artifici literari i els desballestaments d'imatges, metàfores, versos i tipografia semblen més vigorosos en el poeta de Sants. Del conreu d'alguns insòlits i enjòlits podria derivar —«screta correspondència!»— un cert Brossa. En Sánchez-Juan hi ha, cal repetir-ho, un dualisme entre el que en diríem sentiment quasi

becquerià i la voluntat de trencadissa estètica, sense arrel social o política. L'avantguarda i la seva aventura són d'instint i prou. El poema «Les onze de la nit» autèntifica un afany de reeixir per damunt de la virolada sordidesa de la barriada, feinejant i eixalada de fervors culturalistes:

«Sonen hores i dansen pèndoles
gotes caient sobre el cristall
Jo torno a casa
(el carrer passa darrera meu)
a dormir
a somniar
a morir
per tornar a néixer demà
beure l'alcohol on es fondran les noves
[hores.]»

En aquesta confessió el drama personal se sobreposa a una possible gratuïtat o al funambulisme futurista. Sánchez-Juan, sentimental autodidacte, va reeixir a aixoplugar-se, sempre una mica al marge, dins el clos civilitzat del noucentisme evolucionat.

Fluid és l'aparença d'un profeta d'avantguarda de soca-rel.¹²

Constellacions, un «retrocés salvador»

Fou Manuel de Montoliu, sempre al·lèrgic a les innovacions excessives, qui parlà d'aquest llibre com d'un «retrocés salvador». ¹³ Jaume Barrera ho reblà amb una frase feta, lapidària: *Vi ritorniamo a l'antico*. Efectivament, *Constellacions* (1927) representa en conjunt una virada estètica considerable, pràcticament un repudi de «l'església avantguardista». Sánchez-Juan no s'entrojola escrivint ara sonets ben manufacturats. Precissament sonets, el símbol de decadentisme formalista dels «poetes amb minúscula». Però l'ombra, l'empremta de Salvat hi són, encara, indefugibles. Així en aquesta significativa estampa de carrer:

«L'infant té la tristesa pintada de la tarda
en les seves mans analfabetes!»

12. *Fluid* produí enrenou i polèmiques. Escasans l'exalçà a «La Mà Trencada»; Junoy, amb elegància reticent, el jutjà a «La Veu de Catalunya»; Farran i Mayoral discretament a «La Paraula Cristiana»; Garcés el rebentà a «La Publicitat» i amb ferotgia J. Barrera a «El Correo Catalán». Aramon i Serra el recensionà en una revista de barriada i J. Gutiérrez-Gill des de «Revista de Poesia» en féu un judici, ploma afinaada, *sub specie aeternitatis*.

13. M. de MONTOLIU, «Constellacions», dins *Breviari crític*, vol. III: 1927-1928 (Barcelona 1931), ps. 78-84.

Els plans amorosos són complantes trencadisses, candoroses i de vegades carquinyolis. Embolcalla l'enamorada entre flonjors i fantasies idealistes i pureses lilials. No traeix un amor tempestejat, una passió desesperada, un galanteig irònic, ni l'erotisme fresc i esclatant de Salvat-Papasseit. S'adreça com l'adolescent de la litúrgia platònica:

«Jo he collit uns pètals a la mà:
beu-los
com si fossin aigua del meu cor.»

El «cor» tindrà per a l'escriptor una mena de virtut taumatúrgica i l'invoca a tort i a dret: deixalla romàntica, sens dubte. I el platonisme «gonçaguia» li fa dir: «Si nevés amiga, aniríem als parcs del món» o bé «Les nostres noces, blancs coloms, volen arran.» Però Sánchez-Juan es depura, cerca enderriat un estil personal. I, com Garcés o Lorca, s'empara de les formes populars de la cançó i del romanç.

El solc futurista és patent a l'apartat «Espurnes», tot composicions epigramàtiques de dos o tres versos, semblantment al grup de «Vibracions» de *L'irradiador del port i les gavines*. Una imatge, metàfora o acudit resumeixen els suposats «hai-kais»:

«Nit. Soroll. Por.
—Parc, és el Comte Arnau?
No, l'aeroplà.»

El piano de maneta, el quiosc de begudes, l'anunci lluminós continuen essent constants d'un món personal que, malgrat la literaturització creixent, no abdica dels seus drets. Hi ha també la inflexió vers un catolicisme ben ortodox: «Himne a l'Esperit Sant», poèticament poc resolt. D'altres assaigs ambiciosos, com el sonet commemorant el tercer centenari de Góngora, no troben el punt dolç. D'altra banda, el nostre poeta no se sap moure del tot dins els cànons elegants i lleugers de Carner, ni sap recollir la lliçó intel·lectual de Ribà ni del millor López-Picó. El món de Sánchez-Juan és plàstic, no pas conceptista, és d'imatges o metàfores llampants i agosarades, no pas de pensament fet quintaessència noètica.

Les Elegies

L'estridència dels colors i l'esclat de les imatges es fan ací esborradissos. Les elegies interioritzen el seu món i, lluny d'experiències acrobàtiques i audaces, s'endinsa en la seva ànima i prova de construir un «pensament». Es nodreix més de la vida que de la fantasia. I, assossegat, cerca la puresa dels instants vitals i la subtileza dels sentits. Sense

el fetixisme de la «normativa» avantguardista, gira el cap enrera i s'adona que

«mig d'enyorança, mig d'oblit
la vida posa teranyines».

Montoliu subratlla, amb exageració, els atributs de la «nova» poesia de Sánchez-Juan: «És dels nostres poetes el qui posseeix en major grau el sentit de l'eteri i el qui amb més mestrivola seguretat juga en el seu instrument el registre de les «veus angelicals». És una nota típica en les millors composicions del llibre, aquesta qualitat incorpòria de les seves imatges, preses generalment dels aspectes menys materials del món físic: l'aire, la boira, la llum, l'olor, la música, el ritme. El lirisme de Sánchez-Juan té la secreta virtut de desmaterialitzar la realitat.»¹⁴

La lloanca de Montoliu és alhora una constatació de l'espiritualisme catòlic de Sánchez-Juan, el qual enceta les *Elegies* (1928) amb una oblació religiosa, sota el signe, potser, de la lírica castellana del segle d'or. Hi ha el penediment del «paganisme», dit amb accent bíblic:

«Et robàrem el foc i, lluny de Tu,
encenguérem cent festes de barbàrie.»

Però la transfiguració espiritualista no arriba al clima místic. Tanmateix la vida i la recança amorosa el neguitegen, l'encalquen:

«Moltes amades ha gustat ma vida,
però, prest, els n'he tret del cor.»

Malgrat falles de gust («com en la nit en què *projecti* a una noia»), presents en tots els seus llibres, Sánchez-Juan va desgranant tot un breviarí d'amor. L'elevació amorosa és menys punyent que en *La paraula en el vent*, de Carner, on es pot haver abeurat, ans pren l'aire d'un himne, de salmòdia celeste, però sense «la llavor de les roses sensuals». L'aimia —una obrera de Sants amb la qual es casa—, més que una enamorada sembla una fada o una princesa. L'amor és el gran horitzó del poeta:

«Sense amor aquests versos no tindrien sen-
[tit,
ni una flor al vas de l'aigua de ma taula de
[nit.»

Hi ha moments que les *Elegies*, desavades d'aquell estil que Montoliu, poc expert en avantguardes, anomenava «cubista», traspuen alè i forma neoclàssics.

14. MONTOLIU, *Breviari crític*, vol. III (1931), ps. 84-87.

Cua de gall, *noves provatures futuristes*

Potser és l'obra que li donà més fama. Guerau de Liost l'admirava.¹⁵ Diria que s'hi equilibren amb més harmonia els dos corrents que nodreixen el poeta: el lirisme post-salvatà, amb l'orgull de dir de tu els poetes «cultes», i el futurisme, tanmateix més alambinat, menys caòtic i menys programàtic que a *Fluid*.

Dins l'obra de Sánchez difícilment resten peces que la memòria reté com una gemma sense tara. «Nadal», però, és un poema memorable, que, empeltat de carnerisme, mereix un racó a les antologies. Cada vegada més, tema i forma van trobant esforçadament una integració alliberadora. L'«Oda al Poble Nou» és una apoteosi del seu salvatisme. Heus ací una fantasmagoria meravellosament realista. El poeta canta la vida migrada i treballosa del barri, on els somnis no poden triomfar, però almenys ajuden a vèncer la sordidesa i la dignifiquen. «Oda al Poble Nou» és un poema narratiu que immortalitza, idealitzant-los, tota mena d'objectes, insòlits, variats, àdhuc ridículs, per a ell tan familiars. Si no hi posés terme, l'enumeració fóra una cinta sense fi:

«Casa de mals endreços amb encís
d'un clavicordi rogallenc, paraigua
vermell, sol polsegós ensunyadis,
i a la vorera uns arabescos d'aigua
i en la fosca rellotges sonant al paradís.»

Aquest postsalvatisme tan reeixit trobà un altre punt alt a l'«Oda al cirabotes», de *Constellacions*, exaltació del *minus habens*, quasi del pària, de l'obrer que li és germà. I amb un deix de sàtira redemptora, a la manera de Guerau de Liost. L'ombra de Salvat endolceix igualment poemes com «Casa de Badalona» o el dedicat a Sant Martí de Provençals, «raval de l'alba».

Una de les escasses mostres de teatre sintètic futurista (que a la postguerra ha conreat Brossa) és el poema «Diàleg imaginari». La mateixa deu, que recorda versos coetanis de Rafael Alberti, és característica d'«Eva Askwith». Una renglera de consonants sense vocals volen representar, tot d'una, certs sons que no tenen correlatiu en cap paraula. L'evocació de Charles Chaplin i el poema al llistí telefònic són d'altres evidències futuristes. Aquests atemptats contra la lògica no semblen incompatibles amb poesies com «Himne a la llibertat», tendra i escapista, gens militant; o amb el tarannà del fervent convers, apassionat, sincer, amb delit de conorregant, que alterna la confessió i la joia amb la catarsi i el penediment:

15. Sé per Felip Graugés que el poeta comprà el llibre amb gran interès.

«Jo suro com una matèria clara
després d'haver llançat al fons els mals anells.»

I voldria morir per arribar

«... a la platja de Déu, conquilla clara.»

Cua de gall (1929) emmiralla un moment de plenitud personal.

Divagacions i la sensibilitat sobrerrealista

Publicat el 1929, quan s'ha acabat l'aventura de la revista «L'Amic de les Arts», *Divagacions* és un llibre frustrat. Definir-lo serà un escull per al crític. Potser té raó Lluís Montanyà quan escriu que la lírica de Sánchez-Juan «porta en germe tots els microbis del fantasme, de l'unanimitat, del cubisme, del futurisme, del dadaisme, del superrealisme, sense pertànyer fixament a cap d'aquestes escoles».¹⁶ Una certa escriptura automàtica, disfressada en versos rimats i de vegades ben escandits, s'aiguabarreja amb ingenuïtats d'adolescent, sensible i sensual. El joc de *coques* i *cuques* li dona peu per a uns versos «espontanis»:

«Cacofonia,
serveix-nos coques ensucrades;
de nit, cuques de llum.»

L'enginy, sempre discutible, topa amb la confessió d'un púber que somnia amb la «metzina» del sexe:

«En somnis, oh veïna,
he jugat amb ta sina
com un precoç, arravatat marit.»

No desmentirem del tot Montoliu quan defineix *Divagacions* com «somnis incoherents... sota el domini de la psicoanàlisi». Però ben mirat no ens trobem amb un llibre oxtodoxament sobrerrealista i hi fa estrany la persistent voluntat per la forma: rima i fins i tot tercina encadenada. Conscient potser de les contradiccions d'escola, el poeta pretén d'explicar-se en unes notes que justifiquen racionalment metàfores i imatges. A la novena divagació dona pistes sobre les vetes jaspades de sobrerrealisme en justificar que ha pretès una «visió onírica de la Inquisició». A l'onzena, el solatge sobrerreal és més dens. La mateixa intenció deu tenir l'allusió al «presomni». Versos desballestats a posta, metàfores sovint reeixides, imatges com estranyes incrustacions, heus ací el mosaic d'un llibre

16. Lluís MONTANYÀ, *Un «nou» poeta català*, publicat el 1927 a «La Gaceta Literaria» i incorporat al seu llibre *Notes sobre el superrealisme* (1977).

en aparença coherent —només pel rigor formal—, però de lectura penosa.

També «l'etern femení» continua presentant en la poesia sanxesjoanesca. Una estampa més aviata càndida i lilibal, amb un rebuig exprés de la luxúria: «Pren de mon cor el llibri blanc de rei.» Li rellisca l'eroticisme «engatjat», violent de certs sobrerrealistes forans. Hi ha, malgrat totes les reserves, ara i adés, belles troballes per al museu de la bona poesia, però...

El tema de la caducitat, del temps escàpol, de la fi, li dicten versos misteriosos i

«Quan el temps esdevingui sol en cendra
seran aigua de mel els vells anells.»

Les Cançons i poemes

Heus ací un llibre «normal» que aclareix l'opció, pràcticament definitiva, del poeta: integrar-se dins els corrents postsimbolistes, amb l'ofici del qui ha fet d'aprenent d'avantguarda. Els mòduls «revolucionaris» l'ajuden a fondre troballes del món oníric, o futurista, en un poema impecablement clàssic. *Cançons i poemes* (1931) és un llibre epitalàmic, madrigalesc. La cançó, el romanç —així l'antològic «Carmeta»— s'adiuen, cada vegada més, amb el seu tarannà. El refinament d'ara, que tant deu a Sagarra i a Carner, no pot evitar caigudes (l'ús, per exemple, del mot vulgar «cantera» —de cant— en un poema jordià). L'obra esdevé una mena d'autoretrat d'un personatge enamoratís (qui, si no ell, pot escriure: «He begut en la deu d'un cor de vídua!»). El fons autobiogràfic s'accentua i l'abús de la paraula «cor» hi perdura («Cançó de l'avenc del cor»). De vegades assaja un humorisme tendre, no sempre feliç, un punt liró i tot. En «Jo pallàs enamorat» es presenta com un clown satisfet i entremaliat:

«Vinc a fer-te el paper d'adorador,
amb una curuculla de diari,
de la lletra del qual sóc corrector,
cobert, ara que plou a l'escenari.»

Els «Petits poemes ferroviaris», homenatge segurament al seu pare, són un pàllid record de l'Avantguarda.

Els Poemes de promès

Sánchez-Juan no té, com alguns dels grans poetes catalans, el do de l'adjectivació. Ni en general les seves composicions assoleixen aquell acabat d'objecte, que demanava Riba. Aquestes mancances aombren també aquest llibre, massa decantat a un verbalisme sovint postís i tot donant la imatge, en el fons, d'un

etern adolescent aquí ni tan sols l'art ha fet madurar. *Poemes de promès* (1933) és com una filosofia de l'enamorament, un himne a l'amor i al matrimoni: un amor institucionalitzat i pur, gairebé desencarnat, *naïf* (caldrà repetir-ho?). Diríem que per a Sánchez-Juan el matrimoni és un ascens social, un camí vers l'emancipació personal, una tutela que li cal. La dona, repetidament idealitzada, és refugi i fita de tots els dons, totes les gràcies i totes les beutats terrenals i celestes: «ella és la viola trobadissa»; «coloma resplendent i amorosívola»; «la pau ets tu»; «sols en tos braços em plau ser covard». De la taumatúrgica fada ha de venir el manà:

«Amor glatida, provecix ma taula
vella d'enyor i eixuta de vins.»

El poeta sent veus d'àngel, flota en l'extrem platonisme, i el promès relata les seves experiències amb un entusiasme il·lusionat, infantívol, massa sentimental, lliurat a l'embriaguesa d'un amor que té a santa Tercina com a patrona del seu prometatge (les vivències religioses reapareixen ça i lla per reblar tot un *pathos*). La confiança en l'aimia no té límits.

«Si el cor em sobreeixia,
tu n'endegaves piament l'excés.»

En destacaria el poema que comença «Volta, volta, carrossel!». És obvi subratllar que els experiments de poeta «rebel», solc de *Fluid*, no hi han deixat rastre.

La poesia de Sánchez-Juan a la postguerra

Els primers mesos de 1939, el poeta, dominat per una pruija d'autoexigència, edità una antologia lírica, *Prismes, 1924-1931*, on, amb fortuna diversa, reelaborava gran part de la seva obra. Impresa els darrers temps de la Catalunya republicana, fou autoritzada a circular, restringidament, pels vencedors. Sánchez-Juan, que visqué tota la contesa a Barcelona, s'hi havia sumat, per bé que des d'un lloc secundari, de censor-tàvec. *Prismes* reproduïa un text de Foix, de «La Publicitat», on descriu el fabrisme ortodox en què s'havia format el poeta de Sants i que aplicava amb un zel implacable. Parlant de les noces del poeta, Foix hi imagina un cor de monges que «resaven en veu alta, a guisa de lletania, els mots més dolços del *Vocabulari ortogràfic* de l'Institut. Pronunciaven amb tan celestes claredat la ela geminada dels mots savis —al·licient, allocució, bèl·lic, fillojera, ellèbor, ellipse— que els ulls del poeta, púdics, es cloïen tendrament amb la tremolor d'una ala de mosca».

Durant més d'una dècada Sánchez-Juan emudeix com a poeta en català. En canvi, publica *Régimen* (1940), llibre polític de lloes i endreces, *Blanco y rosicler* (1946) y *Sonetos* (1949).¹⁷ Es tracta d'obres correctes, que no desmenteixen la seva afinada sensibilitat —llevat de les odes franquistes del primer— i que compten sobretot com a exercicis de poliglòt intel·ligent.

Fins el 1952 no edita *Claror*, amb el subtítol d'«antologia poètica 1930-1939». Hi incorporeja —refets— els *Poemes de promès* i en nous apartats reprèn vells temes i formes, inseparables ja del seu món. Ara Sánchez-Juan ja no és un innovador i s'hi estavella quan assaja la lírica-èpica. Potser ho té tot dit? Però el do metafòric no minva, ni el dring de les formes populars, que mantenen la frescor dels climes on ell va créixer: «Barri d'Horta», «Drapaire de teatre», «Carretó amb gelats», o l'apartat «Ciris i fanalets». Adhuc hi ha l'intent d'un calligrama en el poemeta «Pipa», únic ressò d'una avantguarda per a ell ben històrica.

La poesia religiosa té la temptació de l'apologètica, i hi cau. Quan és més íntim, s'afina en el camí modest de Bertran i Oriola (un amic de la primera joventut, dels Lluïsos de Gràcia). Però, quan s'embrancha en poemes massa ambiciosos, esdevé un sub-Claudiel o el López-Picó menys inspirat, glossador de les efemèrides del santoral o de la litúrgia catòlica. La part que titula «En cendra i en sang» sobre l'església catacumbària durant la guerra civil, no troba ni la vibració ni la grandesa adequades. Igualment poc feliç, i encara més pobre en poesia, és l'oda retòrica —que vol ésser èpico-lírica— «Som romans», afirmació de l'herència llatina en el doble vessant cultural i religiós, amb la capitalitat a la Roma dels Papes.

El millor poema serà potser «Tres vells amics», aiguafort sense màcula, que sembla tret de les *Sàtires* de Guerau de Liost o de les *Auques i ventalls*, de Carner.

El 1957 Sánchez-Juan llança la segona edició de *Prismes*, amb un pròleg, teòric i caòtic, de més de cent planes, on justifica l'autocorrecció perquè «un autor té el dret —no precisament el deure— de considerar la pròpia obra en un línia d'evolució incessant». Es decanta per un tipus de poesia impressionista que «iraduida de la realitat-en-brut o trata directament de la vida, pren una forma

on batega encara més fort aquella vida o aquella realitat». Les seves coordinades teorètiques es mouen dins un confús eclecticisme, que el duu a fer un judici, fatigós i excessiu en les minúcies, sobre els poetes catalans de Maragall ençà. A cor obert, senyala les seves preferències: «He trobat la poesia a les auques, en rètols, en antigues rúbriques de notari, en objectes curiosos.» Heus ací una vella tesi, confirmada per Foix: «La poesia és pertot.»

Els quatre darrers reculls, *Principat del temps* (1961), *Somnis i èxtasis* (1967), *Seny d'amor* (1969) i *Escaïences* (1974) no mantenen tampoc gaire unitat i són com un mirall de la seva vida reclosa, oberta als records i a les lectures.¹⁸ La malaltia que l'ha anat duent cap a un eremitisme casolà i forçat hi deixa un solc, invisible per al qui no ho sapiga. Constantment Sánchez-Juan torna als seus orígens. Com a arquetípic de la seva «manera» és just d'esmentar un epigrama, que podia haver escrit quaranta anys enrera. El titula «Matí de desembre»:

«Canten els galls i pengen llençols al carrer
[gris.

Boira baixa. Un fanal encès encara.
No es veu ningú. A la banda del cor
hi ha un portal molt antic amb la seva ampla
[arcada.»

La introversió forçosa accentua la pruija perfeccionista. La nota que presenta *Principat del temps* explica que ha estat vint anys fent i refent el llibre i que es tracta «de la representació d'un món en fallida per on circula un ventijol de primavera o de tardor».

L'aura religiosa, amb to popularitzant o de pretensió teològica, amorseix el seu esperit, entre indecís i turmentat encara. La sensibilitat de mil espurnes no se li esmussa. La frescor dels temes, reviscuts com en un somni d'infantesa, descobreix el ver poeta: «Vol-tants de Santa Caterina», «Parc d'atraccions», «Terrissa del Poble Nou». Sempre el fascinen i el fan assaborir el passat.

La depuració de Sánchez-Juan sembla haver arribat a un límit. Ell també «ritorna all'Antico», però al propi *antico*. Un oreig d'avantguarda, vergonyant, passa per alguns dels poemes com «El Ferran a Londres» o «Defunció del ventríloc». Però hom té un cert desencís en no trobar «cap extrema punta de diamant» en aquesta darrera etapa de la seva lírica, tan xarbotant, desimbolta i màgica en el temps en què va néixer i créixer.

ALBERT MANENT

17. Amb el pseudònim d'Abel Iniasta compilà una *Antologia poètica del Barrio Chino* (1949) i, a *Versiones líricas* (1972), donà fe de la seva traça de traductor que tria segons els seus gustos, en aquest cas, poemes de deu llengües. Recordem que a «Quaderns de Poesia» núm. 4 (1935), ps. 31-32, Sánchez-Juan havia publicat un poema en italià, un en castellà i un en anglès.

18. Anterior al període és el recull de versions *Miralls* (1955), que aplega més de mig centenar de versions poètiques d'Eluard, Mallarmé, Montale, Gil Vicente, Apollinaire, Rilke, Novalis, Tzara, Blake, etc.